

2.ÜNİTE

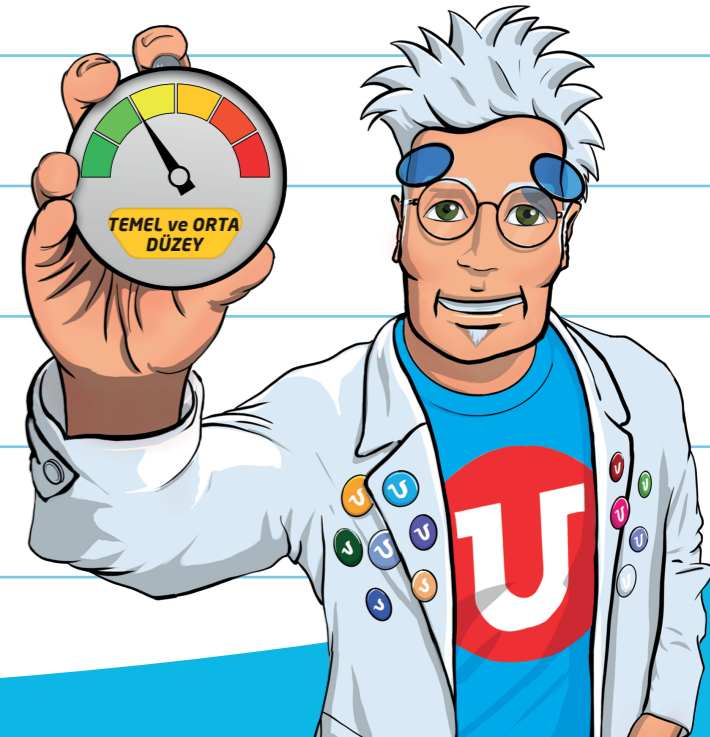
U

TYT Temel ve Orta Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlede Anlam İlişkileri

Hilal Evran

CÜMLEDE ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anlamlı Cümleler

Yakın Anlamlı Cümleler

Karşıt (Zıt) Anlamlı Cümleler

Karşıt Anlamlı Sözcükler

Neden (Sebeup) Sonuç İlişkili Cümleler

Amaç-Sonuç İlişkili Cümleler

Eş Anlamlı Cümleler

→ Aynı konu ve düşüncenin, farklı sözcükler ve söz dizimiyle dile getirildiği cümlelerdir.

Örnek:

- Belirli bir hedefi olmayan insana kimse yardımcı olamaz.
- Bir insan hangi limana yelken açtığını bilmiyorsa hiçbir rüzgar işine yaramaz.
- Bu bardağın yarısı su ile dolu.
- Bu bardağın yarısında su yok.
- Yaşam, içinde siyah da bulunan bir gökkuşağıdır.
- Yaşam, tüm güzelliklerinin yanında olumsuzlukları da barındırır.

Yakın Anlamalı Cümleler

- Eş anlamlı cümlelerde, biri diğerinin yerini tutabilecek iki cümle söz konusu idi. Yakın anlamlı cümlelerde ise aynı özü, aynı ruhu taşıyan iki cümle vardır.

Örnek:

- Hayatını insanların mutluluğuna adanmıştı.
- İnsanları mutlu etmek için ömür boyu çalışmaktan zevk aldı.

Bu cümlelerin ikisinde de söz konusu kişinin ömür boyu insanların mutluluğu için çalıştığı ifade edilmektedir. Buraya kadar eş anlamlılık söz konusudur. Ancak ikinci cümlede "bu çalışmadan zevk almak" gibi bir ayrıntı vardır. Bu ayrıntı sebebiyle bu cümlelere yakın anlamlı cümle diyoruz.

- Bazı sanatçılar yaşları ilerledikçe eserlerinde tekrara düşerler.
- Olgunluk döneminde sanatçıların bir kısmı özgünlüklerini kaybedebilir.

Karşıt (Zıt) Anlamlı Cümleler

- Anlamca birbirine zıt olan, birbiriyle çelişen cümlelerdir. Bu tür cümlelerde konu genellikle aynıdır; fakat konuya bakış açısı farklıdır.

Örnek:

- Sanayileşme, çevreye zarar vermektedir.
- Gelişmek isteyen toplumlar, sanayiye önem vermelidir.

Bu cümlelerde konu sanayileşmedir. İlk cümlede sanayileşmenin kötü yönü, diğerrinde ise iyi yönü anlatılmaktadır.

- Sanatçı, hayatı kendi yorumuyla vermelidir.
- Sanatçı, hayatı anlatırken ayna görevi üstlenmelidir.

Neden (SebeP) Sonuç İlişkili Cümleler

- Bir eylemin hangi gerekçeyle veya hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümlelerin yüklemine "niçin?", "neden?" soruları sorulduğunda bu sorular cevapsız kalmaz. Neden-sonuç cümleleri iki bölümden oluşur: Birinci bölüm neden (sebeP), ikinci bölüm ise sonuç bildirir. Genellikle "için, -den, -diğinden, ile" gibi ekler ve edatlar kullanılır.

Örnek:

→ Hasta olduğum için **okula gelemedim**.

Yukarıdaki cümlede koyu renkle yazılmış bölüm, eylemin yapılaş nedenini belirtmektedir.

→ Okulların açılmasıyla **masraflar arttı**.

→ Seni uyandırmayalım diye **radyoyu açmadık**.

→ Yağmur yağınca **maç iptal oldu**.

→ Malzeme yetersizliğinden **inşaat yarım kaldı**.

! DİKKAT:

→ Neden-sonuç ilişkisi bağımsız iki cümle ile de ifade edilebilir.

Örnek:

→ Çiçekleri gece sula; daha çabuk büyür.

→ Bir daha böyle konuşma; beni üzüyorsun.

Bu örneklerde birinci cümlede ifade edilen eylem, ikinci cümlede ifade edilen eylemin nedeni durumundadır. Buna "gerekçe" de denmektedir. Bu tür ifadelerde sebep cümlesi ile sonuç cümlesinin yerleri değiştirilebilir.

Amaç-Sonuç İlişkili Cümleler

- Eylemin hangi amaca bağlı olarak gerçekleştiğinin belirtildiği cümlelerdir. Bu tür cümlelerde de "için, diye, üzere" gibi edatlardan yararlanır. Amaç - sonuç cümleleri, eyleme sorulan "hangi amaçla?" sorusuna cevap verir.

Örnek:

- Sınavı kazanmak için çok çalışmış.

Yukarıdaki cümlede koyu renkle yazılmış bölüm, eylemin yapılaş amacını belirtmektedir.

- Bildiklerini anlatmak üzere karakola başvurdu.
- Kilo vereyim diye spor yapıyor.
- Yazar, eleştirmene şirin görünmek maksadıyla iki yüzlü davranıyor.
- Ona sık sık öğüt verirdi; iyi bir insan olsun diye.

Amaç-Sonuç Cümleleri ile Neden-Sonuç Cümleleri Arasındaki Fark

- Amaç-sonuç cümleleri, neden-sonuç cümleleri birbirine çok benzemekte bu yüzden sık sık karıştırılmaktadır. Amaç-sonuç cümleleri ile neden-sonuç cümlelerini ayırt etmek için şu yolu izlemeliyiz:
- Amaç-sonuç ile neden-sonuç cümlelerinin karıştırılmasının en büyük sebebi amaç-sonuç cümlelerinin, neden-sonuç cümlelerini bulmak için kullandığımız "neden?" sorusuna da cevap verebilmeleridir. Bu yüzden amaç-sonuç cümlelerinin sorulduğu sorularda önce mutlaka "hangi amaçla?" sorusu sorulmalıdır. Eğer önce "neden?" sorusunu sorarsak neden-sonuç cümlesini amaç-sonuç sanarak yanılırız.

Örnek:

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Dün akşam eve geldim
- B) Çok çalıştığım için iyi not aldım.
- C) Yaşlandığı için kulakları iyi duymuyor.
- D) İlaç almak için eczaneye gitti.

YAYINLARI

KOŞUL (ŞART) SONUÇ İLİŞKİLİ CÜMLELER

- Bir olayın veya durumun gerçekleşmesinin, başka bir olayın veya duruma bağlı olduğunu belirten cümlelerdir. Bu tür cümlelerde birinci bölüm (yan yargı) koşul, ikinci bölüm ise o koşula bağlı olarak ortaya çıkan sonuçtur (temel yargı). Türkçede koşul anlamı asıl olarak "-se" şart ekiyle sağlanır. "ise", "-ince", "-dikçe", "mi", "ama", "üzere", "yeter ki" ile de koşul anlamı sağlanabilir.

Örnek:

→ Ödevini yaparsan oyun oynayabilirsin.

Bu cümlede koyu renkle yazılmış bölüm, eylemin yapılabilmesinin bağlı olduğu koşulu belirtmektedir.

→ Temiz bir dünya istiyorsan yerlere çöp atma.

→ Müzik dinleyebilirsin ama sesini fazla açmayacaksın.

→ Bizim buralara yağmur yağdıkça her yer toprak kokardı.

→ Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsin.

→ Akşam baban gelsin, alışverişe çıkarız.

→ İstedikğin her şeyi alırım, yeter ki sınıfını geç.

! DİKKAT:

- Cümleye istek, dilek anlamı katan **-se, -sa** ile koşul anlamı veren **-se, -sa** ekini karıştırmamak gerekir. İstek cümleleri de **-se, -sa** eki almasına rağmen, koşul anlamı taşımaz.

Örnek:

- Otobüsle gelmese de trenle gelse.

Açıklama İlişkili Cümleler

→ Neden- sonuç ilişkisinin tersidir; önce sonucun, sonra nedenin belirtildiği cümlelerdir. Bu tür cümleler genellikle "çünkü, demek ki, öyleyse, anlaşılıyor ki" bağlaçlarıyla oluşturulur.

Örnek:

→ İzmir'i seviyorum çünkü en güzel yıllarım orada geçti.

Bu cümlede koyu renkle yazılmış bölümde, kendinden önce belirtilen yargının nedeni açıklanmıştır.

→ Bir kez bile arayıp sormadı, demek ki bizi pek sevmemiş.

→ Yüzünden düşen bin parça, anlaşılın üzgünsün.

Karşılaştırma Cümleleri

- Birden fazla varlık, kavram ya da durumun karşılaştırıldığı cümlelerdir. Karşılaştırmada benzerlik, farklılık, üstünlük gibi değişik durumlar ifade edilir. Karşılaştırma ilgisi "gibi, kadar, en, daha, çok, göre, fazla" gibi sözcüklerle kurulur.

Örnek:

- Kışın Sivas, İstanbul'dan daha soğuktur.
- Televizyon da sinema kadar etkilidir.
- Köyün en güzel çileği bahçemizde yetişir.
- Yeni şiirler eski şiirlere göre daha anlaşılır bir dille yazılıyor.
- Selim, gezmeyi çok sever, Elif ise kitap okumayı.

Örnek:

(I) Masal yazmaya devam etmek istiyorum çünkü bu ülkenin de dünyanın da geleceği çocuklardır. (II) Ve o çocukları bugün sadece televizyona ve bilgisayara mahkûm etmek doğru bir şey değil. (III) Onlara kültürel beslenme açısından başka kaynaklar sunmak için bizim gibi yazarların büyüklere olduğu kadar çocuklara da yönelik bir şeyler yapması gerek. (IV) Özellikle torunum olduktan sonra o duyguyu yeniden hissettim. (V) Her çocuk bir umut; o umudu besleyecek olan da biz büyüklerin yaşamıdır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde amaç belirtilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek:

(I) Kuşku ve belirsizlik bir kusur olmanın aksine, estetik için zorunlu olan bir ögedir. (II) Çok aşırı açıklık olunca, hayal etme eylemi gerçekleşmez. (III) Belirsizlik olduğu için sanat eseri, imgelemi kendine bağlar. (IV) Konu sadece sezilecek biçimde yarım bırakılarak imgelem onu tamamlamalıdır. (V) İmgelem ancak şiirin yarı karanlığında uçabilir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde neden-sonuç ilişkisi vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) II ve III
D) III ve IV E) IV ve V

Örnek:

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yargılar arasında “koşula bağlılık” anlamı vardır?

- A) Dikkatli bakarsan karşıdakinin ruhsal durumunu yüzünden okuyabilirsin.
- B) Birçok yurttaş, iyiliksever kimselerden yardım bekler durumda.
- C) Doğrusu, umduğumuzu bulamadık, onca emek boşa gitti.
- D) Çok çalışmanızı ve çok bol kazançlar elde etmenizi dilerim.
- E) Burada boş boş oturmakla elinize bir şey geçmez ki...

Örnek:

(I) İnsanın çalışmasının temel nedeni, günlük yaşamsal gereksinimlerini karşılamaktır. (II) Beslenme amaçlı faaliyetler tüm hayvanların olduğu gibi insanın da var oluş sorunudur. (III) Var olan bir düzenin, organizasyonun sürdürülebilmesi enerji gerektirir. (IV) Düzen karmaşıklıkça da düzenliliğin sürdürülebilmesi için gereken enerji miktarı artar. (V) Doğa ve yaşam ise düzensizliğe doğru gitme eğilimi gösterir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde hem bir koşul hem de amaç söz konusudur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek:

Havalar soğudu; grip, nezle gibi hastalıklar arttı.

Bu cümledeki anlam ilişkisi aşağıdakilerin hangisinde yoktur?

- A) Bahar geldi, güller açıldı.
- B) Ben sana mecburum, sen yoksun.
- C) Gittiler, ben yapayalnız kaldım burada.
- D) Sen yoksun ya yanımda, bu âlemden bana ne!
- E) Cama vurma cam şingirdar, sevdiğim.

Örnek:

(I) Romanı yazmadan kurguyu belirlerim. (II) Hem de kılı kırk yarararak. (III) Öteki türlü kendimi güvende hissedemem. (IV) Ama bazen roman ilerledikçe kahramanlarımdan biri ya da birkaçı bana başkaldırabilir. (V) Bazen onlarla uyuşurum bazen de bildiğim yoldan şaşmam. (VI) İçgüdülerim ve sezgilerim bu aşamada, duruma el koyar.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde, I. cümledeki davranışın nedeni açıklanmaktadır?

- A) II B) III C) IV D) V E) VI